

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 11 december 2012*

”Fördragsbrott — Statligt stöd — Dom varigenom domstolen fastställer ett fördragsbrott —
Invändning om rättegångshinder — Artiklarna 228.2 EG och 260.2 FEUF — Underlåtelse att följa
domen — Ekonomiska sanktioner”

I mål C-610/10,

angående en talan om fördragsbrott enligt artikel 260.2 FEUF, som väckts den 22 december 2010,

Europeiska kommissionen, företrädd av B. Stromsky och C. Urraca Caviedes, båda i egenskap av
ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

sökande,

mot

Konungariket Spanien, företrädd av N. Díaz Abad, i egenskap av ombud,

svarande,

med stöd av

Republiken Tjeckien, företrädd av M. Smolek, D. Hadroušek och J. Očková, båda i egenskap av
ombud,

intervenient,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden V. Skouris, vice ordföranden K. Lenaerts, avdelningsordförandena
A. Tizzano, M. Ilešič, T. von Danwitz och J. Malenovský samt domarna U. Löhmus, E. Levits,
A. Ó Caoimh, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (referent), C. Toader och J.-J. Kasel,

generaladvokat: J. Mazák,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 12 juni 2012,

och efter att den 6 september 2012 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

* Rättegångsspråk: spanska.

följande

Dom

- 1 Europeiska kommissionen har yrkat att domstolen ska
  - fastställa att Konungariket Spanien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt kommissionens beslut 91/1/EEG av den 20 december 1989 om de stöd som den spanska centralregeringen och flera autonoma regeringar i Spanien beviljat MAGEFESA, producent av husgeråd i rostfritt stål och mindre elapparater (EGT L 5, 1991, s. 18), och enligt artikel 260.1 FEUF, genom att inte vidta de åtgärder som krävs för att följa den dom som domstolen meddelade den 2 juli 2002 i mål C-499/99, kommissionen mot Spanien (REG 2002, s. I-6031) (nedan kallad 2002 års dom), angående återkrävande av det stöd som enligt ovannämnda beslut är olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden,
  - förplikta Konungariket Spanien att – från dagen för domen i förevarande mål till dess att 2002 års dom är fullständigt verkställd – till kommissionen betala löpande vite med 131 136 euro för varje dag som verkställigheten av 2002 års dom är försenad,
  - förplikta Konungariket Spanien att till kommissionen betala ett schablonbelopp som bestäms genom att ett belopp om 14 343 euro multipliceras med det antal dagar som överträdelsen pågått, från och med den dag då 2002 års dom meddelades till och med den dag då dom meddelas i förevarande mål eller den dag då överträdelsen upphör, och
  - förplikta Konungariket Spanien att ersätta rättegångskostnaderna.

I – Bakgrund till tvisten

- 2 Kommissionen antog beslut 91/1 den 20 december 1989. Genom detta beslut förklarades det stöd som den spanska centralregeringen och flera autonoma regionala regeringar i Spanien beviljat företagen i Magefesa-koncernen – i form av lånegarantier, lån som beviljats på andra villkor än marknadsvillkor, stöd som inte behöver återbetalas och räntesubventioner – vara olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden.
- 3 Magefesakoncernen består – såvitt är relevant för detta mål – av fyra industriföretag som tillverkar hushållsprodukter, nämligen Industrias Domésticas SA (nedan kallat Indosa), Cubertera del Norte SA (nedan kallat Cunosa), Manufacturas Gur SA (nedan kallat GURSA) och Manufacturas Inoxiadales Gibraltar SA (nedan kallat MIGSA).
- 4 De stödåtgärder som enligt beslut 91/1 ansågs vara olagliga och oförenliga med den gemensamma marknaden utgörs, i den del de avser stöd som beviljats av den autonoma regionen Baskien, av följande:
  - en lånegaranti direkt till Indosa på 300 miljoner ESP,
  - en lånegaranti på 672 miljoner ESP till Fiducias de la cocina y derivados SA, som är ett förvaltningsbolag som grundats i Baskien i syfte att dela ut nämnda stöd till företagen i Magefesa-koncernen, och
  - räntesubventioner till ett belopp av 9 miljoner ESP.

- 5 De spanska myndigheterna uppmanades genom samma beslut bland annat att återkalla lånegarantierna, omvandla lånet med nedsatt räntesats till en vanlig kredit och återkräva det icke återbetalningspliktiga stödet.

II – 2002 års dom

- 6 Den 22 december 1999 väckte kommissionen, med tillämpning av artikel 88.2 andra stycket EG, talan om fördragsbrott mot Konungariket Spanien med yrkande om att domstolen skulle fastställa att Konungariket Spanien inte inom föreskriven tidsfrist hade vidtagit nödvändiga åtgärder för att följa bland annat beslut 91/1.
- 7 I 2002 års dom fastställde domstolen bland annat att Konungariket Spanien hade underlåtit att uppfylla sin skyldighet att vidta nödvändiga åtgärder för att följa nämnda beslut, genom vilket kommissionen hade fastställt att det stöd som beviljats företagen Indosa, GURSA, MIGSA och Cunosa var olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden.

III – Det administrativa förfarandet

- 8 Efter 2002 års dom har en omfattande skriftväxling förekommit mellan kommissionen och Konungariket Spanien angående verkställandet av den domen.
- 9 Det framgår av akten i målet att Indosa har fortsatt sin verksamhet trots att bolaget försattes i konkurs den 19 april 1994.
- 10 Som svar på kommissionens begäran om upplysningar av den 25 mars 2004, den 27 juli 2004 och den 31 januari 2005, angav de spanska myndigheterna bland annat, i skrivelse av den 31 mars 2005, att avtalet om likvidation av Indosa hade godkänts den 29 september 2004, att detta godkännande hade angripits utan att verkställigheten hade iniberats och att likvidationen av Indosas tillgångar därför kunde inledas.
- 11 Genom skrivelser av den 5 juli 2005 och den 16 december 2005 påpekade kommissionen att Indosa, närmare tre år efter det att 2002 års dom hade meddelats, fortsatte att bedriva sin verksamhet, att likvidationen av Indosas verksamhet fortfarande inte hade inletts och att det olagliga stödet inte hade återkrävts. Dessutom begärde kommissionen att Indosas verksamhet skulle upphöra och att likvidationen av Indosas tillgångar skulle avslutas senast den 25 januari 2006.
- 12 Kommissionen ansåg år 2006 att beslut 91/1 hade blivit verkställt beträffande företagen GURSA, MIGSA och Cunosa, eftersom dessa företags verksamhet hade upphört och deras tillgångar hade sålts till marknadspris.
- 13 Genom skrivelse av den 30 maj 2006 upplyste Konungariket Spanien om att avtalet om likvidation av Indosa hade vunnit laga kraft den 2 maj 2006.
- 14 Kommissionen har emellertid i en rad skrivelser, bland annat av den 18 oktober 2006, den 27 januari 2007 och den 26 september 2008, gjort gällande att Indosas verksamhet i praktiken inte upphört och att Indosas tillgångar inte likviderats. De upplysningar som Konungariket Spanien lämnat visade nämligen att Indosas verksamhet fortsatte genom dess helägda dotterbolag, det vill säga Compañía de Menaje Doméstico SA (nedan kallat CMD), som hade grundats av förvaltaren av Indosas konkurs i syfte att saluföra företags produktion. Samtliga Indosas tillgångar och personal överfördes till CMD. Kommissionen ansåg att Indosas tillgångar inte hade överförts i ett öppet förfarande och gjorde därför bedömningen att CMD fortsatte den subventionerade verksamheten och att verkställandet av beslut 91/1 därför krävde att det aktuella stödet återkrävdes från CMD.

- 15 Konungariket Spanien har svarat genom en rad skrivelser, bland annat av den 8 oktober 2008, den 13 november 2008, den 24 juli 2009 och den 25 augusti 2009, av vilka framgår att CMD försatts i konkurs den 30 juni 2008 och att förvaltarna ansökt om kollektiv uppsägning av samtliga anställningsavtal, vilket godtagits av behörig nationell domstol.
- 16 Genom skrivelser av den 18 augusti 2009, den 7 september 2009 och den 21 september 2009 begärde kommissionen att Konungariket Spanien skulle inkomma med en detaljerad tidsplan med angivande av exakt datum för upphörandet av CMD:s verksamhet samt utförlig information avseende förfarandet för att överlåta bolagets tillgångar med bevis för att överlåtelsen av tillgångarna skett på marknadsmässiga villkor. Kommissionen ombad också Konungariket Spanien att ge in bevis till styrkande av att det stöd som förklarats oförenligt med den gemensamma marknaden hade tagits upp som massafordringar i CMD:s konkurs.
- 17 Genom skrivelser av den 21 september 2009, den 13 oktober 2009 och den 21 oktober 2009 svarade Konungariket Spanien i huvudsak att CMD:s verksamhet hade upphört den 30 juli 2009, men ingav inte någon sådan detaljerad tidsplan som kommissionen hade begärt.
- 18 Den 3 september 2009 grundade tidigare anställda vid CMD ett arbetstagarkontrollerat aktiebolag (*sociedad limitada laboral*) med namnet Euskomenaje 1870 SL (nedan kallat Euskomenaje), vars verksamhet bestod i att tillverka och saluföra husgerådsartiklar och mindre elapparater.
- 19 Till följd av grundandet av detta bolag godtog CMD:s konkursförvaltare att CMD:s tillgångar tillfälligt överläts till Euskomenaje till dess att likvidationsförfarandet för CMD avslutades.
- 20 Den 23 november 2009 översände kommissionen en formell underrättelse till Konungariket Spanien enligt artikel 228.2 EG. I denna underrättelse angav kommissionen att den förbehöll sig rätten att – efter att ha tagit del av medlemsstatens yttrande eller om något yttrande inte inkom i rätt tid – avge ett motiverat yttrande enligt artikel 228.2 EG.
- 21 Den 26 januari 2010 svarade Konungariket Spanien på den formella underrättelsen och angav därvid att Indosa och CMD höll på att likvideras och att deras verksamhet hade upphört.
- 22 Kommissionen skickade den 22 mars 2010 en kompletterande formell underrättelse till Konungariket Spanien i vilken medlemsstaten gavs tillfälle att enligt artikel 260.2 FEUF framföra sina synpunkter inom två månader från mottagandet av underrättelsen. Kommissionen angav att den förbehöll sig rätten att – efter att ha tagit del av medlemsstatens yttrande eller om något yttrande inte inkom i rätt tid – väcka talan vid domstolen enligt artikel 260.2 FEUF.
- 23 I skrivelser av den 2 juni 2010 och den 9 juni 2010 framhöll Konungariket Spanien de åtgärder som hade vidtagits för att verkställa 2002 års dom. Det angavs bland annat att den autonoma regionen Baskien inte ingick i borgenärerna i CMD:s konkurs för det stöd som genom beslut 91/1 förklarats olagligt och oförenliga med den gemensamma marknaden, men att regionen Baskien skulle delta i konkursförfarandet och ansöka om att den fordran som avsåg det oförenliga stödet skulle tas upp som en skuld i konkursen. Den 10 juni 2010 uppgav Baskien en fordran på 16 828,34 euro. Därefter har Baskien vid flera tillfällen rättat denna uppgift genom att höja fordrans belopp, som enligt den senaste uppgiften från den 7 december 2011 uppgår till 22 683 745 euro.
- 24 Genom skrivelse av den 7 juli 2010 tillställde Konungariket Spanien kommissionen en likvidationsplan för CMD och beslutet av den 22 juni 2010 från behörig nationell domstol om godkännande av denna plan. Det framgår av planen att de aktuella olagliga stödåtgärderna inte återfinns bland de godkända fordringarna. Denna plan föreskriver dessutom att samtliga CMD:s tillgångar ska säljas till CMD:s fordringsägare, det vill säga huvudsakligen CMD:s anställda, genom en partiell kvittning mot deras fordringar, om inte ett bättre erbjudande framläggs inom 15 dagar från offentliggörandet av planen.

- 25 Kommissionen fann att de förklaringar som lämnats av Konungariket Spanien inte var tillfredsställande och väckte därför förevarande talan.
- 26 Genom beslut av domstolens ordförande den 13 maj 2011 tilläts Republiken Tjeckien intervensera till stöd för Konungariket Spaniens yrkanden.

IV – Händelseutveckling efter det att talan väckts vid domstolen

- 27 Genom beslut av den 12 januari 2011 förordnade Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao (Spanien) om upphörande av CMD:s verksamhet och stängning av dess anläggningar.
- 28 Den 3 mars 2011 gav den autonoma regionen Baskien in en ansökan till nämnda domstol om att Euskomenajes verksamhet, som pågick i CMD:s anläggningar, skulle upphöra.
- 29 Den 10 mars 2011 överklagade Baskien beslutet av den 22 juni 2010 om godkännande av likvidationsplanen för CMD.
- 30 Genom beslut av den 16 januari 2012 upphävde Audiencia Provincial de Bizkaia (Spanien) nämnda beslut och förordnade om att likvidationen av CMD:s tillgångar skulle ske på marknadsmässiga villkor inom ramen för ett förfarande som är öppet och tillgängligt för tredje parter.
- 31 Genom beslut från Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao av den 4 april 2012 upptogs en fordran om 22 683 745 euro till förmån för den autonoma regionen Baskien i förteckningen över CMD:s skulder.

V – Upptagande till sakprövning

A – Parternas argument

- 32 Med stöd av Republiken Tjeckien har Konungariket Spanien invänt att förevarande talan inte kan tas upp till prövning, eftersom kommissionen inte har tillställt Konungariket Spanien ett motiverat yttrande enligt artikel 228.2 EG. Enligt dessa medlemsstater är artikel 228.2 EG tillämplig i förevarande fall, eftersom förfarandet inleddes den 20 november 2009, det vill säga före ikraftträdandet av Lissabonfördraget. Denna bestämmelse föreskriver att berörd medlemsstat ska tillställas en formell underrättelse och ett motiverat yttrande.
- 33 Konungariket Spanien har gjort gällande att om artikel 260.2 FEUF kunde tolkas som att den avskaffar den fas som hänför sig till avgivandet av det motiverade yttrandet, skulle en retroaktiv tillämpning av denna bestämmelse på ett förfarande som inletts före ikraftträdandet av Lissabonfördraget strida mot rättssäkerhetsprincipen, principen om förbud mot retroaktiv verkan av bestämmelser som föreskriver mindre fördelaktiga sanktioner och den straffrättsliga legalitetsprincipen.
- 34 Enligt Konungariket Spanien framgår det dessutom av punkt 42 i domen av den 4 juli 2000 i mål C-387/97, kommissionen mot Grekland (REG 2000, s. I-5047), att reglerna i en ny fördragsbestämmelse endast kan tillämpas om samtliga faser av det administrativa förfarandet har genomförts efter ikraftträdandet av fördraget.
- 35 Dessutom återfinns inte någon bestämmelse i protokoll nr 36 om övergångsbestämmelser, som bilagts EUF-fördraget, som gör det möjligt att tillämpa artikel 260.2 FEUF på ett förfarande som inletts före ikraftträdandet av det fördraget.

- 36 I andra hand har Konungariket Spanien gjort gällande att artikel 260.2 FEUF inte kan tolkas på så sätt att den fas som avser avgivandet av det motiverade yttrandet har avskaffats i det administrativa förfarandet. En sådan tolkning skulle nämligen minska de processuella garantierna och rätten till försvar för den berörda medlemsstaten.
- 37 I tredje hand anser Konungariket Spanien att artikel 288 första stycket FEUF – enligt vilken Europeiska unionens institutioner ska anta förordningar, direktiv, beslut, rekommendationer och yttranden när de utövar unionens befogenheter – innebär en skyldighet att avge ett motiverat yttrande i det förfarande som föreskrivs i artikel 260.2 FEUF.
- 38 Kommissionen har yrkat att Konungariket Spaniens invändning om rättegångshinder ska ogillas.

B – Domstolens bedömning

- 39 Före ikraftträdandet av Lissabonfördraget reglerades förfarandet för fördragsbrott mot en medlemsstat för att den inte följt en fördragsbrottsdom i artikel 228.2 EG.
- 40 När domstolen fastställde att en medlemsstat hade underlåtit att uppfylla en skyldighet enligt EG-fördraget och kommissionen därefter ansåg att medlemsstaten inte hade vidtagit de åtgärder som krävdes för att följa domstolens dom, skulle kommissionen enligt denna bestämmelse, efter att ha gett staten tillfälle att framföra sina synpunkter, avge ett motiverat yttrande i vilket den skulle precisera på vilka punkter denna medlemsstat hade underlåtit att följa domen.
- 41 Det administrativa förfarande som föreskrivs i artikel 228.2 EG innehöll således två på varandra följande faser, nämligen den formella underrättelsen och det motiverande yttrandet.
- 42 Från ikraftträdandet av Lissabonfördraget föreskrivs i artikel 260.2 FEUF att, om kommissionen anser att den berörda medlemsstaten inte har vidtagit de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom, får kommissionen, efter att ha gett staten tillfälle att framföra sina synpunkter, väcka talan vid domstolen.
- 43 Såsom framgår av själva lydelsen av artikel 260.2 FEUF har denna bestämmelse förändrat det administrativa förfarandet genom att avskaffa den fas som avser avgivandet av ett motiverat yttrande. Numera innehåller detta förfarande endast en fas, nämligen det som avser den formella underrättelsen.
- 44 I förevarande mål uppkommer frågan huruvida ett administrativt förfarande som inleddes före den dag då Lissabonfördraget trädde i kraft, det vill säga den 1 december 2009, men som fortfarande pågick efter detta datum, regleras av artikel 228.2 EG eller artikel 260.2 FEUF.
- 45 Domstolen erinrar om att handlägningsregler enligt fast rättspraxis i allmänhet anses vara tillämpliga vid tidpunkten för reglernas ikraftträdande (dom av den 8 juli 2010 i mål C-334/08, kommissionen mot Italien, REU 2010, s. I-6869, punkt 60, av den 29 mars 2011 i de förenade målen C-201/09 P och C-216/09 P, ArcelorMittal Luxembourg mot kommissionen och kommission mot ArcelorMittal Luxembourg m.fl., REU 2011, s. I-2239, punkt 75 och där angiven rättspraxis, och i mål C-352/09 P, ThyssenKrupp Nirosta mot kommissionen, REU 2011, s. I-2359, punkt 88, och av den 14 februari 2012 i mål C-17/10, Toshiba Corporation m.fl., punkt 47).
- 46 De bestämmelser som reglerar det administrativa förfarandet och som närmare anger bland annat de faser som detta innehåller, ingår bland de handlägningsregler som är tillämpliga på området. Den formella underrättelsen och det motiverade yttrandet är nämligen bara handlägningsåtgärder som syftar till att se till att medlemsstaten vidtar de åtgärder som krävs för att följa fördragsbrottsdomen. De faser som detta förfarande innehåller hänför sig således inte i sig till medlemsstaternas skyldigheter enligt fördragen eller till de sanktioner som kan åläggas dem om de åsidosätter dessa skyldigheter.

- 47 Följaktligen är bestämmelserna i artikel 260.2 FEUF, som reglerar det administrativa förfarandet, handläggningsregler som i denna egenskap är tillämpliga från ikraftträdandet av nämnda artikel. Av detta följer att dessa regler ska tillämpas på varje talan om fördragsbrott som väckts efter reglernas ikraftträdande, även om det administrativa förfarandet inleddes före ikraftträdandet.
- 48 Rättssäkerhetsprincipen, principen om förbud mot retroaktiv verkan av bestämmelser som föreskriver mindre fördelaktiga sanktioner och den straffrättsliga legalitetsprincipen, vilka har åberopats av Konungariket Spanien, påverkar inte bedömningarna ovan.
- 49 När det gäller rättssäkerhetsprincipen erinrar domstolen om att det enligt denna princip krävs att en unionsbestämmelse gör det möjligt för dem som berörs därav att få kännedom om den exakta omfattningen av de skyldigheter som de åläggs genom bestämmelsen. Enskilda ska nämligen på ett otvetydigt sätt kunna få kännedom om sina rättigheter och skyldigheter och kunna vidta åtgärder i enlighet därmed (dom i de ovannämnda förenade målen ArcelorMittal Luxembourg mot kommissionen och kommissionen mot ArcelorMittal Luxembourg m.fl., punkt 68).
- 50 I detta avseende påpekar domstolen att medlemsstaterna hade full kännedom om både skyldigheten att vidta de åtgärder som krävs för att följa en fördragsbrottsdom och de följder som åsidosättandet av denna skyldighet kan leda till, eftersom dessa angetts i unionens primärrätt långt innan Lissabonfördraget trädde i kraft. Under dessa förhållanden kan inte medlemsstaterna med framgång åberopa rättssäkerhetsprincipen för att motsätta sig omedelbar tillämpning av de nya handläggningsreglerna i artikel 260.2 FEUF.
- 51 Även när det gäller principen om att regler som föreskriver strängare påföljder inte får tillämpas retroaktivt och den straffrättsliga legalitetsprincipen räcker det att konstatera att EUF-fördraget inte har inneburit någon ändring när det gäller dels medlemsstaternas skyldighet att vidta de åtgärder som krävs för att följa en fördragsbrottsdom, dels de sanktioner som medlemsstaterna riskerar om de åsidosätter denna skyldighet.
- 52 Konungariket Spanien kan inte heller med framgång hävda att rätten till försvar åsidosatts, eftersom det i förevarande fall getts tillfälle att framföra synpunkter vid svar på dels den formella underrättelsen, dels den kompletterande formella underrättelsen. Dessutom underrättades denna medlemsstat, genom den kompletterande formella underrättelsen, om att kommissionen hade för avsikt att väcka talan vid domstolen med tillämpning av artikel 260.2 FEUF.
- 53 När det gäller den tolkning som Konungariket Spanien gör av domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland – att de regler som anges i en ny fördragsbestämmelse endast kan tillämpas om samtliga faser av det administrativa förfarandet har genomförts efter fördragets ikraftträdande – konstaterar domstolen att denna tolkning är följden av att domen missförstås.
- 54 Den invändning om rättegångshinder som gav upphov till domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland grundade sig nämligen på att det administrativa förfarandet hade inletts före ikraftträdandet av EU-fördraget i dess lydelse före Lissabonfördraget. För att ogilla denna invändning var det tillräckligt för domstolen att konstatera att – i motsats till vad den berörda medlemsstaten hade gjort gällande – samtliga faser av detta förfarande hade genomförts efter ikraftträdandet av nämnda fördrag. Av den domen kan dock inte den slutsatsen dras att domstolen skulle ha kommit till motsatt slut om en av dessa faser hade genomförts före ikraftträdandet av nämnda fördrag.
- 55 De argument som har framförts av Konungariket Spanien i andra och tredje hand kan inte heller godtas. När det gäller påståendet att artikel 260.2 FEUF inte har avskaffat den fas som avser avgivandet av ett motiverat yttrande under det administrativa förfarandet, hänvisar domstolen till

övervägandena i punkt 43 i förevarande dom. När det gäller argumentet avseende artikel 288 första stycket FEUF räcker det att konstatera att denna bestämmelse inte har något samband med det förfarande som föreskrivs i artikel 260.2 FEUF.

- 56 Mot bakgrund av ovanstående ska den invändning om rättegångshinder som framförts av Konungariket Spanien ogillas.

VI – Huruvida fördragsbrott föreligger

A – Parternas argument

- 57 Kommissionen har gjort gällande att Konungariket Spanien inte har vidtagit de åtgärder som krävs för att följa 2002 års dom när det gäller det olagliga stödet till Indosa (nedan kallade det aktuella stödet). Trots att Indosa försattes i konkurs redan 1994, återkrävdes inte dessa stöd och de togs heller inte upp som massafordringar i Indosas konkursbo.
- 58 Enligt kommissionen fortsatte dessutom Indosas verksamhet trots att bolaget hade försatts i konkurs, först genom Indosa själv, sedan genom det helägda dotterbolaget CMD. Dessutom överläts Indosas tillgångar till CMD på ett sätt som inte var öppet och inte marknadsmässigt.
- 59 Även CMD försattes senare i konkurs. När det gäller detta bolag anser kommissionen att de spanska myndigheterna inte har visat att fordran avseende återbetalning av det aktuella stödet har upptagits i förteckningen över fordringar i CMD:s konkurs före utgången av den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen. I den slutliga förteckningen över fordringar som översändes till kommissionen den 1 december 2009 återfinns inte fordran avseende återbetalning av det aktuella stödet, vilket uttryckligen bekräftades av de spanska myndigheterna i skrivelser av den 2 juni 2010 och den 9 juni 2010.
- 60 Konungariket Spanien anser däremot att det har vidtagit samtliga åtgärder för att följa beslut 91/1 och 2002 års dom som är möjliga.
- 61 När det för det första gäller upptagandet i CMD:s konkursbouppteckning av fordran avseende återbetalning av det aktuella stödet, anser Konungariket Spanien att den autonoma regionen Baskien har vidtagit en rad åtgärder, som beskrivits i punkt 23 i förevarande dom, för att denna fordran ska upptas i bouppteckningen.
- 62 När det för det andra gäller upphörandet av den subventionerade verksamheten, har Konungariket Spanien vidgått att verksamheten har fortsatt i CMD:s lokaler genom Euskomenaje. Konungariket Spanien anser sig emellertid ha vidtagit nödvändiga åtgärder för att denna verksamhet ska upphöra.
- 63 När det för det tredje gäller försäljningen av CMD:s tillgångar har Konungariket Spanien gjort gällande att det, för att iaktta en skyldighet att återkräva ett stöd som är olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden, räcker att den fordran som avser det aktuella stödet tas upp som en skuld i konkursen och att det inte krävs att stödmottagarens tillgångar säljs till marknadspris. Konungariket Spanien har härvid hänvisat till domen av den 17 november 2011 i mål C-496/09, kommissionen mot Italien (REU 2011, s. I-11483).
- 64 Slutligen har Konungariket Spanien gjort gällande att de statliga borgenärerna inte kunde skynda på likvidationen av CMD, eftersom denna genomfördes under domstolskontroll och enligt det förfarande som föreskrivs i tillämplig nationell lagstiftning.

B – *Domstolens bedömning*

- 65 För att kunna avgöra huruvida Konungariket Spanien har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa 2002 års dom ska det kontrolleras huruvida de aktuella stödbeloppen har återbetalats av det stödmottagande företaget. Domstolen konstaterar härvid att förevarande mål endast rör det stöd som beviljats Indosa.
- 66 Domstolen erinrar inledningsvis om att enligt fast rättspraxis är referenstidpunkten för att bedöma huruvida det föreligger ett fördragsbrott enligt artikel 228.2 EG utgången av den frist som har angetts i det, med stöd av samma bestämmelse, avgivna motiverade yttrandet (se dom av den 12 juli 2005 i mål C-304/02, kommissionen mot Frankrike, REG 2005, s. I-6263, punkt 30, och av den 7 juli 2009 i mål C-369/07, kommissionen mot Grekland, REG 2009, s. I-5703, punkt 43).
- 67 Eftersom EUF-fördraget, när det gäller fördragsbrottsförfarandet enligt artikel 260.2 FEUF, har avskaffat den fas som hänför sig till avgivandet av ett motiverat yttrande, vilket har påpekats i punkt 43 i förevarande dom, är referenstidpunkten för att bedöma huruvida det föreligger ett fördragsbrott utgången av den frist som har angetts i den, med stöd av samma bestämmelse, avgivna formella underrättelsen.
- 68 Eftersom kommissionen i förevarande fall översände en kompletterande formell underrättelse till Konungariket Spanien är den referenstidpunkt som nämnts i föregående punkt utgången av den frist som angavs i nämnda underrättelse, det vill säga den 22 maj 2010.
- 69 Det står klart att det aktuella stödet till Indosa inte hade återkrävts från detta bolag vid denna tidpunkt.
- 70 Dessutom har det inte ifrågasatts att nämnda stöd måste återkrävas från CMD, som försattes i konkurs den 30 juni 2008 efter att ha efterträtt Indosa, som hade försatts i konkurs den 19 april 1994.
- 71 För det fall det olagliga stödet ska återkrävas av ett företag som har försatts i konkurs eller för vilket ett konkursförfarande – med syfte att sälja företagets tillgångar och betala företagets skulder – pågår framgår det av fast rättspraxis att den omständigheten att ett företag har betalningssvårigheter eller är försatt i konkurs inte påverkar skyldigheten att återkräva stödet (se, bland annat, dom av den 6 december 2007 i mål C-280/05, kommissionen mot Italien, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 72 Enligt fast rättspraxis kan återställandet av den tidigare situationen och undanröjandet av den konkurrenssnedvridning som följer av det stöd som har betalats ut olagligen i princip ske genom att fordran på återbetalning av stödet i fråga tas upp bland skulderna i bouppteckningen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 januari 1986 i mål 52/84, kommissionen mot Belgien, REG 1986, s. 89, punkt 14, av den 21 mars 1990 i mål C-142/87, Belgien mot kommissionen, REG 1990, s. I-959, svensk specialutgåva, volym 10, s. 367, punkterna 60–62, av den 29 april 2004 i mål C-277/00, Tyskland mot kommissionen, REG 2004, s. I-3925, punkt 85, och av den 14 april 2011 i mål C-331/09, kommissionen mot Polen, punkt 60).
- 73 I förevarande fall är det utrett att den autonoma regionen Baskien först den 10 juni 2010 ansökte om att fordran avseende återbetalningen av det aktuella stödet skulle upptas i förteckningen över fordringar i CMD:s konkurs. Därvid angavs att ansökan endast avsåg en mycket liten del av det stöd som skulle återbetalas enligt beslut 91/1. Ansökan har sedan rättats vid ett flertal tillfällen, senast den 7 december 2011. Emellertid har samtliga dessa åtgärder vidtagits efter utgången av den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen.
- 74 Det är således utrett att fordran avseende återbetalningen av det aktuella stödet inte hade upptagits i förteckningen över fordringar i CMD:s konkurs den 22 maj 2010, vilket är det datum då den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen löpte ut.

- 75 Under dessa omständigheter kan Konungariket Spanien inte med framgång hävda att det inom fristen vidtagit samtliga åtgärder som krävs för att följa 2002 års dom.
- 76 Följaktligen fastställer domstolen att Konungariket Spanien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 260.1 FEUF genom att inte, vid tidpunkten för utgången av den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen som kommissionen avgav med tillämpning av artikel 260.2 FEUF, ha vidtagit samtliga åtgärder som krävs för att följa 2002 års dom avseende bland annat återkrävande från Indosa av det stöd som enligt beslut 91/1 är olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden.

VII – De ekonomiska sanktionerna

A – *Det löpande vitet*

1. Parternas argument

- 77 Kommissionen anser att det i förevarande fall är nödvändigt att ålägga ekonomiska sanktioner, med hänsyn till den omständigheten att den verksamhet som åtnjutit det aktuella stödet pågått, genom först CMD och sedan Euskomenaje, i mer än 22 år efter antagandet av beslut 91/1.
- 78 När det gäller händelseutvecklingen efter utgången av den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen anser kommissionen att denna inte inneburit att det fördragsbrott som fastställts i 2002 års dom upphört.
- 79 Kommissionen har vidgått att fordran avseende återbetalning av det aktuella stödet till slut upptogs i förteckningen över fordringar i CMD:s konkurs genom beslut från Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao av den 4 april 2012. Emellertid anser kommissionen att den subventionerade verksamheten fortsatte i CMD:s lokaler genom Euskomenaje.
- 80 Kommissionen har dessutom erinrat om att likvidationsplanen för CMD föreskrev att CMD:s tillgångar skulle säljas till CMD:s före detta anställda, som under tiden hade grundat Euskomenaje för att fortsätta den subventionerade verksamheten. Även om det stämmer att antagandet av denna plan upphävdes genom beslut av Audiencia Provincial de Bizkaia av den 16 januari 2012, påverkade detta upphävande inte Euskomenajes användning av CMD:s tillgångar. CMD:s konkursförvaltare hade nämligen gett Euskomenaje rätt att använda CMD:s tillgångar tills vidare och vederlagsfritt.
- 81 När det gäller det löpande vitets storlek anser kommissionen att det ska beräknas genom att ett enhetligt basbelopp multipliceras med en svårhetsgradskoefficient och en varaktighetskoefficient. Kommissionen har härvid åberopat sitt meddelande av den 13 december 2005 om genomförandet av artikel 228 EG (EUT C 126, 2007, s. 15), uppdaterat den 20 juli 2010 [SEK(2010) 923]. Produkten ska sedan multipliceras med en faktor som tar hänsyn dels till den berörda medlemsstatens betalningsförmåga, dels till medlemsstatens antal röster i Europeiska unionens råd.
- 82 I förevarande fall anser kommissionen att ett löpande vite på 131 136 euro per dag är anpassat till omständigheterna i det enskilda fallet, står i proportion till fördragsbrottet samt tar hänsyn till den aktuella medlemsstatens betalningsförmåga. Detta belopp uppnås genom att ett basbelopp på 640 euro per dag multipliceras med svårhetsgradskoefficienten 5 på en skala 1–20, varaktighetskoefficienten 3 på en skala 1–3 och slutligen en bestämd faktor, kallad ”faktor n”, som tar hänsyn till Konungariket Spaniens betalningsförmåga, på 13,66.

- 83 När det för det första gäller överträdelsens svårhetsgrad, har kommissionen erinrat om att bestämmelserna i EUF-fördraget om statligt stöd är av grundläggande betydelse. Dessutom kan det inte ha varit så svårt att återkräva det aktuella stödet, eftersom det endast behövde återkrävas från ett bolag. När det gäller överträdelsens varaktighet, har fördragsbrottet pågått i över 22 år, nämligen från delgivningen av beslut 91/1. När det slutligen gäller periodiciteten av det löpande vitet, anser kommissionen att det ska utdömas på dagsbasis.
- 84 Konungariket Spanien anser att det saknas skäl att utdöma ekonomiska sanktioner i förevarande fall, bland annat med hänsyn till de åtgärder som, efter utgången av den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen, har vidtagits för att följa beslut 91/1 och 2002 års dom.
- 85 För det första anser Konungariket Spanien att de åtgärder som angetts i punkt 23 i förevarande dom, och som den autonoma regionen Baskien vidtog för att fordran avseende återbetalning av det aktuella stödet skulle tas upp i förteckningen över skulderna i konkursen, bland annat ledde till beslutet av den 4 april 2012, genom vilket Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao biföll ansökan om inskrivning av en fordran uppgående till 22 683 745 euro avseende återbetalning av det aktuella stödet till förmån för denna region. Dessutom anser Konungariket Spanien att det aktuella stödet uppgick till 22 469 459 euro och inte till 22 683 745 euro, som kommissionen påstått.
- 86 För det andra har Konungariket Spanien påpekat att Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao, genom beslut av den 12 januari 2011, förordnade om upphörande av CMD:s verksamhet och stängning av CMD:s affärslokaler. Den autonoma regionen Baskien ansökte även, den 3 mars 2011, om att samma domstol skulle förordna att den verksamhet som Euskomenaje bedrev i CMD:s lokaler skulle upphöra.
- 87 När det gäller Euskomenajes användning av Magefesas industriella äganderätt, däribland varumärket Magefesa, har Konungariket Spanien gjort gällande att likvidationsplanen för Magefesa föreskrev att dessa tillgångar skulle tilldelas Euskomenaje direkt. Den autonoma regionen Baskien motsatte sig emellertid nämnda plan och begärde att rättigheterna tills vidare inte skulle få användas. Baskien föreslog också att överlåtelsen av nämnda rättigheter skulle ske på marknadsmässiga villkor och efter det att information därom spritts på EU-nivå. Dessa förslag godtog dock inte.
- 88 För det tredje har Konungariket Spanien gjort gällande att den ursprungliga likvidationsplanen för CMD, som godkändes genom behörig nationell domstols beslut av den 22 juni 2010, föreskrev försäljning till marknadspris inom ramen för ett öppet, ovillkorligt och offentligt förfarande samt att den autonoma regionen Baskien överklagade detta beslut. Den 16 januari 2012 upphävdes beslutet av Audiencia Provincial de Bizkaia, som förordnade om att likvidationen av CMD:s tillgångar skulle ske på marknadsmässiga och öppna villkor.
- 89 I vart fall anser Konungariket Spanien att det – för att visa att beslut 91/1 och 2002 års dom har följts – räcker att det styrks att de nationella myndigheterna skyndsamt har vidtagit åtgärder för att fordran avseende det aktuella stödet ska tas upp i förteckningen över skulderna i konkursen. Konungariket Spanien har härvid hänvisat till domen av den 17 november 2011 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien.
- 90 När det gäller det belopp för det löpande vitet som kommissionen föreslagit, har Konungariket Spanien gjort gällande att det är oproportionerligt. Konungariket Spanien anser i detta hänseende att förevarande mål endast avser ett av de fyra bolag i Magefesa-gruppen som mottagit nämnda stöd. Av detta skäl borde basbeloppet endast motsvara en fjärdedel av det basbelopp som kommissionen föreslagit, det vill säga 160 euro per dag.

- 91 Med anledning av att det aktuella stödet beviljades av en autonom region som står för 6,24 procent av Spaniens bruttonationalprodukt (nedan kallad BNP), och nationell rätt ålägger Spaniens regering att fördela eventuella sanktioner i detta mål på de regionala enheter som är ansvariga för åsidosättandet av unionsrätten, anser Konungariket Spanien att basbeloppet bör vara 9,98 euro per dag, vilket motsvarar beloppet 160 euro multiplicerat med 6,24 procent.
- 92 När det gäller svårhetsgradskoefficienten föreslår Konungariket Spanien att den ska vara 1, eftersom de nationella myndigheterna har gjort allt som varit möjligt för att följa 2002 års dom. Dessutom minskade Indosas, CMD:s och Euskomenajes försäljning mellan 1986 och 2010 med 77,7 procent i reala termer, medan återstående personal motsvarade knappt 3,3 procent av personalen år 1986. Den marknadsandel som Indosa hade år 2002 var mycket högre än den som Euskomenaje hade år 2010, nämligen 8,4 procent respektive 4,1 procent. Dessa uppgifter visar att snedvridningen av konkurrensen genom Euskomenajes vidare drift av verksamheten var mindre.
- 93 När det gäller varaktighetskoefficienten anser Konungariket Spanien att den bör vara 1, eftersom varaktigheten i förevarande fall bör bedömas mot bakgrund av ett konkursförfarandes genomsnittliga varaktighet i Spanien, nämligen 1 114 dagar.
- 94 Följaktligen har Konungariket Spanien föreslagit att det löpande vitet ska bestämmas till 136,33 euro per dag.
- 95 När det gäller periodiciteten av det löpande vitet, anser Konungariket Spanien att det inte ska utdömas på dagsbasis, utan kvartalsvis, eftersom konkursförvaltarna avlägger sina rapporter kvartalsvis.

2. Domstolens bedömning

a) Inledande synpunkter

- 96 Eftersom det har konstaterats att Konungariket Spanien inte, inom den tidsfrist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen, har vidtagit de åtgärder som krävs för att följa 2002 års dom, kan domstolen ålägga denna medlemsstat ett löpande vite såvida fördragsbrottet pågår fram till domstolens prövning av de faktiska omständigheterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 juli 2009 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, punkt 59 och där angiven rättspraxis).
- 97 Domstolen ska därför pröva huruvida så är fallet.

b) Huruvida fördragsbrottet är pågående

- 98 För att avgöra huruvida det fördragsbrott som läggs Konungariket Spanien till last har pågått fram till domstolens prövning av de faktiska omständigheterna ska de åtgärder som enligt Konungariket Spanien vidtagits efter den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen bedömas.
- 99 I detta avseende erinrar domstolen, såsom har gjorts i punkt 72 i förevarande dom, om att i de fall då det företag som har mottagit det stöd som förklarats vara olagligt och oförenligt med den inre marknaden har försatts i konkurs, kan återställandet av den tidigare situationen och undanröjandet av den konkurrensnedvridning som följer av det stöd som har betalats ut olagligen i princip ske genom att fordran på återbetalning av stödet i fråga tas upp bland skulderna i bouppteckningen.
- 100 I förevarande fall ansökte den autonoma regionen Baskien den 10 juni 2010 om att en fordran på 16 828,34 euro avseende återbetalning av det aktuella stödet skulle tas upp i förteckningen över skulderna i konkursen. Eftersom detta belopp var uppenbart lägre än det aktuella stödet i dess helhet,

rättade Baskien detta belopp vid flera tillfällen, och enligt den sista rättelsen av den 7 december 2011 uppgick det till 22 683 745 euro, vilket motsvarar kommissionens bedömning av fordrans storlek. Genom beslut från Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao av den 4 april 2012 skrevs denna fordran in bland CMD:s skulder med det sistnämnda beloppet.

- 101 Med hänsyn till de sistnämnda händelserna saknas skäl att pröva Konungariket Spaniens påstående att det aktuella stödbeloppet är 22 469 459 euro och inte 22 683 745 euro.
- 102 Det kan således konstateras att fordran avseende återbetalning av det aktuella stödet har tagits upp i förteckningen över skulderna i CMD:s konkurs.
- 103 I motsats till vad Konungariket Spanien har gjort gällande är emellertid denna omständighet i sig inte tillräcklig för att skyldigheten att följa 2002 års dom ska anses ha iakttagits.
- 104 Såsom domstolen redan har fastställt vid ett flertal tillfällen, är nämligen den omständigheten att fordran avseende återbetalning av det aktuella stödet har upptagits i förteckningen över skulder – i de fall de nationella myndigheterna inte kan få tillbaka hela stödbeloppet – endast tillräcklig för att skyldigheten att återkräva stödet ska anses ha iakttagits om konkursförfarandet leder till att det stödmottagande företaget likvideras, det vill säga att dess verksamhet definitivt upphör (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, punkterna 14 och 15, i det ovannämnda målet kommissionen mot Polen, punkterna 63–65, och av den 13 oktober 2011 i mål C-454/09, kommissionen mot Italien, punkt 36).
- 105 Domstolen erinrar härvid om att åtgärden att återkräva stöd som förklarats oförenligt med den gemensamma marknaden syftar till att undanröja den snedvridning av konkurrensen som har uppstått genom den konkurrensfördel som stödmottagaren åtnjuter i förhållande till sina konkurrenter på marknaden, vilket medför att den situation som förelåg innan stödet beviljades återupprättas (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 april 1995 i mål C-348/93, kommissionen mot Italien, REG 1995, s. I-673, punkt 27, och i det ovannämnda målet kommissionen mot Polen, punkt 56).
- 106 När det bolag som tagit emot olagligt stöd har försatts i konkurs och ett annat bolag har bildats i syfte att fortsätta driva en del av det förstnämnda bolagets verksamhet, kan den omständigheten att denna verksamhet fortsätter utan att stödet helt har återkrävts göra att snedvridningen av konkurrensen, som uppstått genom den konkurrensfördel som stödmottagaren åtnjuter i förhållande till sina konkurrenter på marknaden, kvarstår. Ett sådant nybildat bolag kan sålunda vara skyldigt att återbetala stödet om konkurrensfördelen kvarstår för det bolaget. Så är bland annat fallet när det visats att detta bolag fortfarande faktiskt åtnjuter den konkurrensfördel som uppkommit genom stödet och särskilt när detta bolag förvärvar tillgångarna från bolaget i likvidation utan att erlagga ett marknadsmässigt pris eller när det visats att bildandet av ett sådant bolag har inneburit att skyldigheten att återbetala stödet har kringgåtts (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Tyskland mot kommissionen, punkt 86). Detta gäller särskilt när erläggandet av ett marknadspris inte skulle vara tillräckligt för att neutralisera den konkurrensfördel som uppstått genom det olagliga stödet.
- 107 I ett sådant fall är den omständigheten att fordran avseende det stöd som förklarats olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden tas upp i förteckningen över skulderna i konkursen inte i sig tillräcklig för att snedvridningen av konkurrensen ska anses avlägsnad.
- 108 Bedömningarna ovan påverkas inte av domen av den 17 november 2011 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien. Det framgår nämligen inte av denna dom att stödmottagaren, för det fall fordran avseende det stöd som förklarats olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden tagits upp i förteckningen över skulder i stödmottagarens konkurs, kunde fortsätta sin verksamhet även om stödet inte helt hade återkrävts.

- 109 Det har konstaterats i punkt 69 i förevarande dom att det olagliga stödet i förevarande fall inte har återkrävts. Det ska följaktligen kontrolleras huruvida den konkurrensfördel som skapats av det olagliga stödet kvarstår vid den tidpunkt då domstolen prövar sakomständigheterna i förevarande mål.
- 110 I detta hänseende tyder flera uppgifter i akten i målet på att Euskomenaje fortfarande i praktiken åtnjuter en sådan konkurrensfördel. De åtgärder som vidtagits inom ramen för CMD:s konkurs tyder på att konkursförfarandet hade som mål att säkerställa att den subventionerade verksamheten kunde fortsätta, även om det aktuella stödet inte hade återkrävts i sin helhet.
- 111 Särskilt framgår följande av akten.
- Likvidationsplanen för CMD, som godkänkts genom beslut av den 22 juni 2010 från Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao, föreskrev i huvudsak att samtliga detta bolags tillgångar skulle säljas tillsammans till bolagets fordringsägare, vilka väsentligen var dess tidigare anställda, genom en partiell kvittning mot deras fordringar. Därvid angavs att fordran avseende det aktuella stödet vid den tidpunkten inte återfanns bland de erkända fordringarna.
  - Kort tid före godkännandet av denna plan grundade tidigare anställda från CMD Euskomenaje, vars verksamhet i huvudsak var identisk med den som CMD hade bedrivit.
  - Likvidationsplanen för CMD hade ”tydligt målet att verksamheten skulle fortsätta att bedrivas genom ett nyskapat bolag som inte ansvarade för CMD:s skulder”, såsom framgår av en skrivelse som Baskiens regering skickade till Euskomenajes styrelse den 17 februari 2011.
  - Euskomenaje använder sig av Magefesas industriella äganderätt, bland annat varumärket Magefesa, vilket tilldelades Euskomenaje direkt, det vill säga utan konkurrens och utan vederlag. Detta framgår bland annat av de skrivelser av den 3 december 2010 och den 10 mars 2011 som den autonoma regionen Baskien skickat till Juzgado de Primera Instancia n° 10 de Bilbao.
  - Den autonoma regionen Baskiens motstånd mot ovannämnda tilldelning var resultatlöst.
  - Trots att likvidationsplanen för CMD upphävdes genom beslut av den 16 januari 2012 från Audiencia Provincial de Bizkaia till följd av ett överklagande som den autonoma regionen Baskien gett in efter det att kommissionen väckt förevarande talan, godkände konkursförvaltarna att CMD:s tillgångar tills vidare överfördes till Euskomenaje fram till dess att likvidationen av CMD avslutades. Detta skedde utan vederlag, utan offentliggörande, utan intyg för överlåtelse av äganderätt och ”i strid med grundläggande principer för konkursförfaranden”. Detta framgår bland annat av den skrivelse som nämnts i tredje strecksatsen i denna punkt.
  - Trots beslutet av den 12 januari 2011 om att CMD:s verksamhet skulle upphöra och dess lokaler stängas, fortsatte Euskomenaje att tillverka hushållsprodukter i CMD:s anläggningar och använde därvid CMD:s fastigheter, maskiner och industriella äganderätt. Detta framgår av den ansökan som den autonoma regionen Baskien gav in till Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao den 3 mars 2011 och som syftade till att Euskomenajes verksamhet, som fortsatte i CMD:s anläggningar, skulle upphöra.
- 112 Med hänsyn till dessa uppgifter i akten gör domstolen bedömningen att den konkurrensfördel som skapats av det olagliga stödet kvarstår, vilket innebär att upptagandet i förteckningen över skulderna i konkursen av den fordran som avser återbetalning av det aktuella stödet inte är tillräckligt för att Konungariket Spanien ska anses ha vidtagit de åtgärder som krävs för att följa beslut 91/1 och 2002 års dom.

113 Mot bakgrund av det ovan anförda konstaterar domstolen att det fördragsbrott som lagts Konungariket Spanien till last pågick ända fram till den tidpunkt då domstolen prövade sakomständigheterna i förevarande mål.

114 Domstolen anser under dessa omständigheter att ett föreläggande för Konungariket Spanien att betala löpande vite är ett lämpligt ekonomiskt medel för att få denna medlemsstat att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att få det fastslagna fördragsbrottet att upphöra och säkerställa att beslut 91/1 och 2002 års dom helt och hållet följs.

c) Det löpande vitets storlek

i) Inledande synpunkter

115 Det ankommer på domstolen att i varje mål, med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, bedöma vilka ekonomiska sanktioner som ska vidtas (se dom av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 86, och av den 14 mars 2006 i mål C-177/04, kommissionen mot Frankrike, REG 2006, s. I-2461, punkt 58).

116 I detta hänseende binder inte kommissionens förslag domstolen och utgör endast en lämplig utgångspunkt. Även om sådana riktlinjer som de i kommissionens meddelanden inte är bindande för domstolen, bidrar de till att säkerställa insyn, förutsägbarhet och rättssäkerhet vad gäller kommissionens handlande (se dom av den 10 januari 2008 i mål C-70/06, kommissionen mot Portugal, REG 2008, s. I-1, punkt 34, och av den 7 juli 2009 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, punkt 112).

117 Vad avser ett föreläggande om löpande vite har domstolen slagit fast att denna sanktion ska bestämmas med hänsyn till den påtryckning som krävs för att den medlemsstat som underlåtit att följa en fördragsbrottsdom ska förändra sitt beteende och upphöra med fördragsbrottet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 91).

118 Domstolen får inom sitt utrymme för skönsmässig bedömning på området fastställa vitet så att detta dels anpassas efter omständigheterna, dels står i proportion till det fastställda fördragsbrottet och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga (se dom av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 103, och av den 14 mars 2006 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 61).

119 Vid domstolens bedömning är således de kriterier som ska beaktas för att säkerställa det löpande vitets karaktär av tvångsmedel i syfte att uppnå en enhetlig och effektiv tillämpning av unionsrätten, i princip, överträdelsens varaktighet, dess svårhetsgrad och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga. Vid tillämpningen av dessa kriterier ska särskilt de konsekvenser beaktas som underlåtenheten att följa domen får för allmänna och enskilda intressen samt hur brådskande det är att få den berörda medlemsstaten att uppfylla sina skyldigheter (se domen av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 104, domen av den 14 mars 2006 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 62, och domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Portugal, punkt 39).

ii) Överträdelsens varaktighet

120 Överträdelsens varaktighet ska bedömas utifrån den tidpunkt då domstolen bedömer de faktiska omständigheterna, och inte utifrån den tidpunkt då kommissionen väckte talan vid domstolen (se domarna av den 14 mars 2006 i de ovannämnda målen kommissionen mot Frankrike, punkt 71, och kommissionen mot Portugal, punkt 45).

- 121 Under dessa omständigheter och då Konungariket Spanien inte har visat att dess underlåtenhet att helt följa 2002 års dom har upphört, kan det konstateras att fördragsbrottet har pågått i över tio år, vilket är en mycket lång tid.
- 122 Dessutom ska det beaktas att det vid domstolens prövning av sakomständigheterna i förevarande mål har gått över 22 år sedan beslut 91/1 antogs.
- 123 En sådan varaktighet är än mer klandervärd i förevarande fall, eftersom antalet mottagare av stöd som genom beslut 91/1 förklarats olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden är litet, dessa mottagare angavs med namn i detta beslut och i 2002 års dom och de exakta beloppen att återkräva angavs i beslut 91/1. Under dessa förhållanden kan det inte ha inneburit några större svårigheter att följa 2002 års dom.
- 124 Ett konkursförfarandes genomsnittliga varaktighet, som Konungariket Spanien åberopat för att förklara dröjsmålet när det gäller vidtagandet av de åtgärder som krävs för att följa 2002 års dom, kan inte heller motivera ett sådant dröjsmål, eftersom Konungariket Spanien inte vidtog verkliga åtgärder för att det aktuella fördragsbrottet skulle upphöra förrän en kort tid innan kommissionen väckte talan vid domstolen och i väsentliga delar till och med efter detta datum, vilket framgår av punkterna 23–31 i förevarande dom.
- iii) Överträdelsens svårhetsgrad
- 125 När det gäller överträdelsens svårhetsgrad, erinrar domstolen om att bestämmelserna i EUF-fördraget om statligt stöd är av grundläggande betydelse (domen av den 7 juli 2009 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, punkt 118).
- 126 De bestämmelser som både beslut 91/1 och 2002 års dom grundar sig på är nämligen ett uttryck för ett av unionens viktigaste uppdrag, som tilldelats denna genom artikel 3.3 FEU och som rör upprättandet av en inre marknad, och genom protokoll nr 27 om den inre marknaden och konkurrens, vilket enligt artikel 51 FEU utgör en del av fördragen och enligt vilket den inre marknaden innefattar en ordning som säkerställer att konkurrensen inte snedvrids (se domen av den 17 november 2011 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien, punkt 60).
- 127 Betydelsen av de unionsbestämmelser som överträtts i ett fall som detta tar sig bland annat uttryck i den omständigheten att genom återbetalning av det stöd som förklarats olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden elimineras den snedvridning av konkurrensen som orsakats av den konkurrensfördel som stödet skapat, och stödmottagaren förlorar genom denna återbetalning den fördel som vederbörande haft i förhållande till sina konkurrenter på marknaden (se, för ett liknande resonemang, domarna av den 4 april 1995 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien, punkt 22, och Tyskland mot kommissionen, punkt 75).
- 128 När det gäller det fördragsbrott som fastställts i förevarande fall konstaterar domstolen att 2002 års dom har följts avseende tre av de fyra mottagarna av det olagliga stöd som avses i beslut 91/1. Dessutom motsvarar det stöd som beviljats Indosa endast ungefär en femtedel av allt det stöd som var föremål för prövning i beslut 91/1 och 2002 års dom.
- 129 Det är emellertid ostridigt att inte någon del av det stöd som beviljats Indosa har återkrävts.
- 130 Även om Konungariket Spanien den allra senaste tiden vidtagit ett antal åtgärder som vittnar om en uppriktig vilja att få det aktuella fördragsbrottet att upphöra står det klart att dessa åtgärder vidtogs först en kort tid innan kommissionen väckte talan och huvudsakligen efter det datumet. Konungariket Spanien har således under många år underlåtit att visa erforderlig omsorg.

iv) Konungariket Spaniens betalningsförmåga

- 131 När det gäller Konungariket Spaniens betalningsförmåga ska hänsyn tas till den senaste utvecklingen av inflationen och BNP i medlemsstaten fram till dagen för domstolens prövning av de faktiska omständigheterna.
- 132 Domstolen kan inte godta Konungariket Spaniens argument att betalningsförmågan i förevarande fall ska utgöras av den autonoma regionen Baskiens betalningsförmåga och inte medlemsstatens. Det räcker att erinra om att det förhållandet att en medlemsstat har överlåtit åt sina regioner att återkräva ett stöd som är olagligt och oförenligt med den inre marknaden inte alls påverkar tillämpningen av artikel 260 FEUF. Även om varje medlemsstat fritt kan fördela centrala och regionala befogenheter internt är det nämligen enligt artikel 260 FEUF likväl enbart staten som inför unionen ansvarar för att dess skyldigheter enligt unionsrätten uppfylls (se, när det gäller artikel 226 EG, dom av den 10 juni 2004 i mål C-87/02, kommissionen mot Italien, REG 2004, s. I-5975, punkt 38).

v) Det löpande vitets periodicitet

- 133 Vad gäller frågan med vilken periodicitet det löpande vitet ska utdömas ska Konungariket Spanien föreläggas att utge ett dagligt löpande vite.
- 134 Domstolen kan inte godta Konungariket Spaniens begäran om att det löpande vitet ska utdömas kvartalsvis, dels på grund av det konstaterade fördragsbrottets ytterst långa varaktighet, dels på grund av behovet av att fördragsbrottet omedelbart upphör.

vi) Slutsats

- 135 På grund av det ovan anförda gör domstolen bedömningen att det är lämpligt att utdöma ett löpande vite på 50 000 euro per dag.
- 136 Mot bakgrund av vad som anförts ovan ska Konungariket Spanien föreläggas att till kommissionen, på kontot för Europeiska unionens egna medel, betala ett löpande vite på 50 000 euro för varje dag som går utan att de åtgärder vidtas som krävs för att följa 2002 års dom, räknat från dagen för avkunnandet av förevarande dom fram till dess att Konungariket Spanien har följt 2002 års dom.

B – *Schablonbeloppet*

1. Parternas argument

- 137 Kommissionen har för beräkningen av schablonbeloppet föreslagit en metod innebärande att ett grundbelopp på 210 euro per dag fastställs, vilket först multipliceras med en svårhetsgradskoefficient och en "faktor n", vars värden är identiska med dem som föreslagits för beräkningen av det löpande vitet (5 respektive 13,66), och sedan multipliceras med antalet dagar som fördragsbrottet har pågått. Schablonbeloppet ska således motsvara det resultat som uppnås genom att beloppet 14 343 euro multipliceras med antalet dagar som går mellan den dag då 2002 års dom meddelades och den dag då medlemsstaten fullt ut uppfyllt sina skyldigheter eller, om så inte skett, dagen då förevarande dom meddelas.
- 138 Med åberopande av samma argument som framförts avseende det löpande vitet har Konungariket Spanien föreslagit att schablonbeloppets basbelopp ska divideras med fyra för att återspegla den omständigheten att 2002 års dom har följts när det gäller tre av de fyra mottagarna av det aktuella stödet samt att beloppet sedan ska multipliceras med 6,24 procent för att beakta den omständigheten att Baskiens BNP utgör en så stor andel av Spaniens BNP. Basbeloppet ska således vara 3,28 euro.

Dessutom ska samma svårhetsgradskoefficient och samma ”faktor n” som föreslagits för det löpande vitet tillämpas för schablonbeloppet. Schablonbeloppet ska således motsvara det resultat som uppnås genom att beloppet 44,80 euro multipliceras med antalet dagar som fördragsbrottet har pågått.

- 139 Konungariket Spanien har dessutom begärt att den tid som gick mellan den dag då Konungariket Spanien gjorde invändning om rättegångshinder i förevarande mål och den dag då domstolen meddelar beslut med anledning av denna invändning ska dras av, vid beräkningen av schablonbeloppet, från det antal dagar som fördragsbrottet har pågått.

2. Domstolens bedömning

- 140 Inledningsvis erinrar domstolen om att den är behörig att, inom det utrymme för skönsmässig bedömning som tillkommer den inom nämnda område, utdöma ett löpande vite och ett schablonbelopp kumulativt (dom av den 7 juli 2009 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, punkt 143).
- 141 Ett föreläggande av schablonbelopp måste, i varje enskilt fall, grunda sig på samtliga relevanta omständigheter avseende såväl det fastställda fördragsbrottets särdrag som den attityd som intas av den medlemsstat mot vilken ett förfarande har inletts med stöd av artikel 260 FEUF. Domstolen tillerkänns enligt denna bestämmelse ett stort utrymme för skönsmässig bedömning för att avgöra om en sådan sanktion ska föreläggas eller ej (dom av den 7 juli 2009 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, punkt 144).
- 142 I förevarande mål anser domstolen att samtliga rättsliga och faktiska omständigheter kring det fastställda fördragsbrottet tyder på att det krävs en avskräckande åtgärd, såsom föreläggande av ett schablonbelopp, för att på ett effektivt sätt förhindra att liknande överträdelse av unionsrätten upprepas i framtiden.
- 143 Under dessa förhållanden åligger det domstolen att vid den skönsmässiga bedömningen fastställa schablonbeloppet så, att det dels är anpassat efter omständigheterna, dels står i proportion till det fastställda fördragsbrottet samt till den berörda medlemsstatens betalningsförmåga (dom av den 7 juli 2009 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, punkt 146).
- 144 Två av de relevanta omständigheterna i detta hänseende är den tid som fördragsbrottet pågått sedan 2002 års dom och överträdelsens svårhetsgrad (se dom av den 17 november 2011 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien, punkt 94).
- 145 De omständigheter som ska beaktas framgår bland annat av övervägandena i punkterna 120–130 i förevarande dom, som rör fördragsbrottets varaktighet och svårhetsgrad. Det har sålunda konstaterats dels att fördragsbrottet pågår sedan mer än tio år räknat från dagen då 2002 års dom meddelades och mer än 22 år räknat från dagen då beslut 91/1 antogs, dels att det inte innebär några större svårigheter att följa 2002 års dom, eftersom antalet mottagare av det aktuella stödet är litet, dessa mottagare angavs med namn, och beloppen att återkräva angavs i beslut 91/1.
- 146 När det gäller Konungariket Spaniens i punkt 139 nämnda begäran kan denna inte godtas, eftersom domstolens prövning av den invändning om rättegångshinder som medlemsstaten framfört i förevarande mål inte har något samband med fördragsbrottets varaktighet.
- 147 Domstolen anser att det mot bakgrund av omständigheterna i förevarande mål är skäligt att fastställa det schablonbelopp som Konungariket Spanien ska betala till 20 miljoner euro.
- 148 Konungariket Spanien föreläggs följaktligen att till kommissionen, på kontot för Europeiska unionens egna medel, betala ett schablonbelopp på 20 miljoner euro.

VIII – Rättegångskostnader

¹⁴⁹ Enligt artikel 138.1 i rättegångsreglerna ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Konungariket Spanien ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom Konungariket Spanien har tappat målet, ska kommissionens yrkande bifallas. Enligt artikel 140.1 i rättegångsreglerna ska medlemsstater som har intervenerat i ett mål bära sina rättegångskostnader. Republiken Tjeckien ska därför bära sina egna rättegångskostnader.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

- 1) **Konungariket Spanien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 260.1 FEUF genom att inte, vid tidpunkten för utgången av den frist som angavs i den kompletterande formella underrättelsen som Europeiska kommissionen avgav den 18 mars 2010 med tillämpning av artikel 260.2 FEUF, ha vidtagit samtliga åtgärder som krävs för att följa domen av den 2 juli 2002 i mål C-499/99, kommissionen mot Spanien, avseende bland annat återkrävande från Industrias Domésticas SA av det stöd som enligt kommissionens beslut 91/1/EEG av den 20 december 1989 om de stöd som den spanska centralregeringen och flera autonoma regeringar i Spanien beviljat MAGEFESA, producent av husgeråd i rostfritt stål och mindre elapparater, är olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden.**
- 2) **Konungariket Spanien förpliktas att till Europeiska kommissionen, på kontot för Europeiska unionens egna medel, betala ett löpande vite på 50 000 euro för varje dag som går utan att de åtgärder vidtas som krävs för att följa domen i det nämnda målet kommissionen mot Spanien, räknat från dagen för avkunnandet av förevarande dom fram till den dag då Konungariket Spanien har följt domen i det nämnda målet kommissionen mot Spanien.**
- 3) **Konungariket Spanien förpliktas att till Europeiska kommissionen, på kontot för Europeiska unionens egna medel, betala ett schablonbelopp på 20 miljoner euro.**
- 4) **Konungariket Spanien förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna.**
- 5) **Republiken Tjeckien ska bära sina egna rättegångskostnader.**

Underskrifter